

Forvaltning av levende marine ressurser i nordområdene

Skrevet av Havforskningsinstituttet (IMR)

Barentshavet gir grunnlag for noen av de største fiskeriene i verden.
Foto: Havforskningsinstituttet.

I samarbeid med

Havforskningsinstituttet
(IMR)

www.imr.no
[Flere artikler](#)
[Partnerprofil](#)

Utenriksdepartementet

De subarktiske havområdene i Norskehavet og Barentshavet er hjem for noen av verdens mest omfattende fiskeressurser.

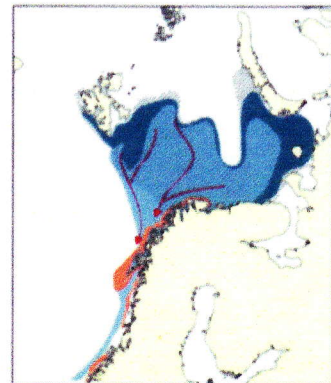
Norsk fiskerijurisdiksjon (Norges økonomiske sone, fiskerisonen ved Jan Mayen og fiskevernsonen ved Svalbard) omfatter et samlet område på omtrent 2.032 mill. km², dvs. et område som er 5,3 ganger så stort som Norges landområder. Ettersom fiskerinæringen er vår nest største eksportnæring (etter petroleumsnæringen), er den viktig for livsoppholdet til landets kystsamfunn.

Norge har en vitenskapsbasert holdning til ressursforvaltning. Bærekraftig forvaltning av fiskebestandene er en sentral målsetting. Som følge av arbeidet innen forskning, regulering og kontroll, er fiskebestandene i Norskehavet og Barentshavet blant verdens best forvaltede bestander.

Forvaltning av ressurser i havet - reguleringstiltak samt håndheving av regler og forskrifter - er et nasjonalt ansvar. Samtidig er internasjonalt samarbeid avgjørende, da viktige fiskebestander er delt med andre land. Den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon og Den nordøstatlantiske fiskerikommisjon (NEAFC) er særlig viktige. Både i nordområdene og ellers følger Norge tett de mulige konsekvensene av klimaendringer for fiskebestandenes vandringssmønstre. Forskning tyder på at kommersielt fiske i det sentrale Polhavet ikke er sannsynlig.

De viktigste fiskeressursene i Barentshavet og de tilgrensende havområdene er torsk, hyse og lodde. En rekke andre arter høstes også, for eksempel blåkveite, reker, uer og kongekrabbe. I tillegg drives det kommersiell fangst av vågehval og grønlandssel. Viktige fiskebestander som torsk og hyse forflytter seg over store områder og gyter i sør utenfor kysten av Nord-Norge. Sild oppholder seg som ungfisk i Barentshavet, men forflytter seg sørover langs norskekysten og i Norskehavet som voksen fisk. Bestandene av torsk og sild er blant de største i verden, og fiskeriene på grunnlag av ressursene i Barentshavet er blant de viktigste på verdensbasis.

Ved overenskomsten av 2010 mellom Norge og Russland om maritim avgrensning og samarbeid i Barentshavet og Polhavet ble det fastsatt [en maritim avgrensningslinje mellom Norge og Russland i Barentshavet og Polhavet](#). Samtidig som hele kontinentalsokkelen ligger under de to landenes jurisdiksjon, er havområdene utenfor 200 nautiske mil internasjonalt farvann, noe som skaper et "smutthull" på 62.400 km² midt i Barentshavet.

Utbredelse av torsk. Kilde:
Havforskningsinstituttet. Klikk på
bildet for å se kart.

Det norsk-russiske fiskerisamarbeidet

Det norsk-russiske fiskerisamarbeidet om forvaltning av disse fiskebestandene foregår innenfor rammen av en rekke bilaterale avtaler, blant annet rammeavtalene av 11. april 1975 og 15. oktober 1976, der det også ble opprettet en blandet norsk-russisk fiskerikommisjon. Kommisjonen har årlige møter for å fastsette største tillatte fangstmengde (TAC) for felles fiskebestander, på grunnlag av vitenskapelige råd fra Det internasjonale havforskningsråd (ICES), der både norske og russiske forskere er representert. Dette sikrer at det tas hensyn til biologiske vurderinger når de norsk-russiske kvotene for Barentshavet blir fastsatt. Kvotene er basert på føre-var-prinsippet, og målet er å sikre høy avkastning på lang sikt. Kommisjonen regulerer dessuten den gjensidige adgangen til å drive

fiske i hverandres fiskerijurisdiksjonsområder samt utvekslingen av kvoter for felles eller egne fiskebestander.

Når det gjelder avtaler som er inngått innenfor Kommisjonen, deler Norge og Russland bestandene av torsk, hyse, lodde og blåkveite. Torske- og hysebestandene deles likt med 50/50, mens lodden deles med 60 % til Norge og 40 % til Russland. For blåkveiten er andelen 51 % til Norge, 45 % til Russland og 4 % til tredjeland.

I 1992 ble Norge og Russland enige om å utvide samarbeidet om fiskeriforvaltning og kontroll, og i 1993 ble Det permanente norsk-russiske utvalg for forvaltnings- og kontrollspørsmål på fiskerisektoren opprettet. Som et ledd i dette samarbeidet er det innført en rekke særlige tiltak for å forbedre kontrollen med fiskeriressursene. I tillegg er partene enige om ulike tekniske tiltak, for eksempel for maskevidde, minstestørrelser, bruk av sorteringsrist i tråler og kriterier for midlertidig forbud mot fiske i områder der forekomsten av arter utenfor målgruppen blir for stor. I 2010 ble det oppnådd betydelige fremskritt i arbeidet med å harmonisere reguleringstiltak for fiskeriene på begge sider av den maritime grenselinjen.

Partene fatter også vedtak om rammene for forskningssamarbeid. Havforskningssamarbeidet mellom Norge og Russland begynte allerede tidlig på 1900-tallet og ble formalisert i 1950-årene. Resultatene av denne forskningen utgjør grunnlaget for forvaltningsvedtakene som hvert år fattes av Den blandede norsk-russiske fiskerikommisjon, og er derfor svært avgjørende for forvaltningen av de samlede fiskebestandene i Barentshavet.

Når det gjelder kontrollspørsmål, har partene i særlig grad lykkes i samarbeidet om å løse problemer med overfiske i forhold til kvoter og uregistrert omlasting av fangst til tredjelands fartøyer på åpent hav. Slike former for ulovlig, uregulert og urapportert fiske (såkalt IUU-fiske), som tidligere var et stort problem i Barentshavet, er det i de siste årene stort sett blitt slutt på.

De samlede fangstkvotene som fastsettes av Den blandede norsk-russiske fiskerikommisjon, omfatter også andeler for tredjeland, for eksempel EU-stater, Færøyene, Island og Grønland. Disse andelene har tidligere variert, men de siste årene har den samlede andelen av tredjelands torskefiske fast utgjort 14,5 % av største tillatte fangstmengde. De samlede fangstkvotene har svingt mye over tid, men de siste årene har viktige fiskebestander som torsk nådd svært høye nivåer, med en største tillatte fangstmengde for torsk på en million tonn i 2013. Fangstkvotene gjelder hele utbredelsessområdet for de aktuelle bestandene.

Den trilaterale "Smutthull-avtalen"

I mai 1999 inngikk Norge, Island og Russland en avtale ("Smutthull-avtalen") med det formål å få slutt på uregulert fiske etter bestander (hovedsakelig torsk) i havområdene utenfor 200 nautiske mil, dvs. på åpent hav i Barentshavet.

Resultatet av avtalen var at man sikret at den samlede høstingen av fiskeressursene i hele migrasjonsområdet ikke oversteg de største tillatte fangstmengdene som fastsettes på grunnlag av vitenskapelige råd fra ICES.

I et større perspektiv er Smutthull-avtalen også et eksempel på direkte samarbeid mellom nasjoner som driver kystfiske og fiske på åpent hav, om forvaltning av vandrende fiskebestander på åpent hav, som i FN-avtalen fra 1995 om bevaring og forvaltning av vandrende fiskebestander fremstilles som et mulig alternativ til forvaltning gjennom en regional fiskeriorganisasjon. I avtalen fastsettes det en solid, bærekraftig og vellykket forvaltningsordning som meget godt kan fungere som modell for andre åpne havområder utenfor nasjonal jurisdiksjon.

Fiskevernsone ved Svalbard

Utviklingen innen havretten de siste tiårene av det tjuende århundret førte til at kyststatene fikk utvidet sin jurisdiksjon til 200 nautiske mil. Dette ble innlemmet i norsk lovgivning gjennom Lov om Norges

økonomiske sone av 1976. Med hjemmel i loven om den økonomiske sonen fastsatte Norge i 1977 fiskevernsonen (715.312 km²).^[1] Hovedformålet med sonen var å sikre vern og sunn forvaltning av de levende ressursene ettersom dette er et av de mest betydningsfulle områdene for viktige fiskebestander.^[2]

Fiskevernsonen inngår i det større økosystemet i Barentshavet. Fangstkvoter og andre regulerings tiltak iverksettes ved norsk lov og håndheves av norske myndigheter. Regulerings tiltakene for fiske i fiskevernsonen er utviklet over tid til omfattende rammeregler som omfatter fangstbegrensninger og tekniske tiltak som forbud mot fiske i områder med undermåls fisk.

For Norge er den overordnede målsettingen med forvaltningspolitikken i fiskevernsonen (samt i andre havområder under norsk jurisdiksjon) fortsatt å tilrettelegge for og sikre ansvarlig og bærekraftig høsting av levende ressurser i havet. Derfor har Norge i takt med utviklingen av folkeretten arbeidet for å fastsette og opprettholde en solid og levedyktig forvaltningsordning for de levende marine ressursene.

Integrert havforvaltning

Norge har en økosystem- og vitenskapsbasert holdning til bærekraftig ressursforvaltning og økonomisk aktivitet. Integrerte forvaltningsplaner som legger rammene for alle aktiviteter i de relevante havområdene, er ett av våre viktigste verktøy. I det siste tiåret er det utarbeidet slike forvaltningsplaner for

Barentshavet, Norskehavet og Nordsjøen. Den første av disse planene, Barentshav-planen, ble vedtatt i 2006 og ajourført i 2011.^[3]

Formålet med disse planene er å sørge for tydelige, forutsigbare og funksjonelle rammer for verdiskaping gjennom bærekraftig bruk av ressurser og økosystemtjenester i havområdene og samtidig opprettholde økosystemenes struktur, funksjoner, produktivitet og mangfold. Videre er planene utformet med tanke på å finne frem til tiltak som kan sette myndighetene i stand til å forene behovet for økonomisk aktivitet innen petroleumsindustri, fiskerinæring og sjøtransport med behovet for å verne havmiljøet. Nøkkelordet er *sameksistens* innenfor parametrene for *bærekraftig utvikling*.

Ved å innføre en økosystembasert holdning til havforvaltning leder Norge an i det internasjonale arbeidet på dette området og forvalter ressursene i nordområdene på en ansvarlig måte.

Issmelting og endringer i fiskebestandenes forflytning, utbredelse og mengde?

Observasjoner av redusert isdekke i deler av Polhavet sammenholdt med muligheten for klimarelaterte endringer som påvirker ulike fiskebestanders utbredelse og vandringsmønster, har ført til spekulasjoner om at kommersielt interessante fiskebestander i fremtiden kan komme til å forflytte seg til det sentrale Polhavet. Norge følger tett de mulige konsekvensene av klimaendring for fiskebestandenes migrasjonsmønstre. På grunnlag av de beste, tilgjengelige vitenskapelige data forventer vi ikke at kommersielt fiske vil foregå i det sentrale Polhavet i nær fremtid.

I tilgrensende (dvs. subarktiske) havområder er det mer sannsynlig at menneskeskapte, klimarelaterte endringer har betydning. Derfor har forskere antatt at det under gitte omstendigheter og forhold kan forventes endringer i utbredelse når det gjelder fiskearter som torsk, hyse, uer og lodde.

^[4] Observasjoner tyder på at utbredelsesområdet for den nordøstarktiske torsken de siste årene har beveget seg lenger østover i Barentshavet enn tidligere. Det er imidlertid betydelige naturlige variasjoner i økosystemer i arktiske havområder. Responsene på klimarelaterte endringer er derfor sammensatte og usikre.

Dersom fiskebestander i mengder som det kan fiskes på forflytter seg til det sentrale Polhavet, vil dette finne sted innenfor kyststatenes fiskerijurisdiksjonsområder. Kyststatene har et særlig ansvar for å overvåke en eventuell slik utvikling og for å innlede samarbeid dersom det blir nødvendig. Norge overvåker utviklingen tett ettersom det er behov for løpende informasjon om utviklingen i fiskebestandene og konsekvensene av klima- og temperaturendringer.

Skrevet av:

Alf Håkon Hoel, forskningsdirektør, Havforskningsinstituttet, Tromsø (alf.haakon.hoel@imr.no) og **Odd Gunnar Skagestad**, fagdirektør (marine ressurser), Utenriksdepartementet, Oslo (ogs@mfa.no). Artikkel skrevet til "High North Study Tour", juli 2013.

^[1] Kongelig resolusjon av 3. juni 1977. <http://www.lovdatabank.no/for/sf/ud/ud-19770603-0006.htm>

^[2] Rolf Einar Fife, "Svalbard and the surrounding maritime areas", Det kongelige utenriksdepartement, Oslo, s. 23.

^[3] Meld.St.10 (2010-2011) Melding til Stortinget (hvitbok) *Oppdatering av forvaltningsplanen for det marine miljø i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten*.

^[4] Se f.eks. Harald Loeng "Climate change and the Arctic" *ICES Insight*, september 2012, s. 23-30.